

ЦЕНТР
українсько-європейського
наукового співробітництва

Український державний університет імені Михайла Драгоманова
Центр українсько-європейського наукового співробітництва

Всеукраїнське науково-педагогічне
підвищення кваліфікації

**«ЗАСОБИ І ПРИЙОМИ, ЯКІ СПРИЯЮТЬ
РОЗВИТКУ Й КОМУНІКАЦІЇ ПЕДАГОГІВ
ТА ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ
ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ»**

30 січня – 12 березня 2023 року

Видавничий дім
«Гельветика»
2023

УДК 37.02:376(062.552)

3 – 36

Організаційний комітет:

Федоренко Світлана – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри логопедії та логопсихології Українського державного університету імені Михайла Драгоманова;

Козинець Олександр – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри логопедії та логопсихології Українського державного університету імені Михайла Драгоманова;

Пінчук Юлія – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри логопедії та логопсихології Українського державного університету імені Михайла Драгоманова;

Швалюк Тетяна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри логопедії та логопсихології Українського державного університету імені Михайла Драгоманова;

Корнєв Сергій – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри логопедії та логопсихології Українського державного університету імені Михайла Драгоманова.

3 – 36 **Засоби і прийоми, які сприяють розвитку й комунікації педагогів та дітей з особливими освітніми потребами** : матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 30 січня – 12 березня 2023. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2023. – 112 с.

ISBN 978-617-554-120-3

У збірнику представлено матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації «Засоби і прийоми, які сприяють розвитку й комунікації педагогів та дітей з особливими освітніми потребами» (30 січня – 12 березня 2023 року).

УДК 37.02:376(062.552)

ISBN 978-617-554-120-3

© Український державний університет імені Михайла Драгоманова, 2023

© Центр українсько-європейського наукового співробітництва, 2023

Використання морфологічних знань у навчанні дітей з важкими порушеннями мовлення Рібцун Ю. В.	82
Комунікативно-мовленнєвий онтогенез дітей раннього віку з церебральним паралічем Синиця А. О.	86
Принципи та компоненти інклюзивного освітнього середовища закладу загальної середньої освіти Сойчук Р. Л.	89
Перспективи корекції мови Соколова С. О.	91
Використання альтернативних та додаткових засобів комунікації при роботі з дорослими особами з особливими потребами Соловйова Т. Г.	94
Альтернативна та додаткова комунікація як сукупність засобів розвитку комунікативно-мовленнєвої компетентності дітей з ООП Соха Н. В.	97
Дидактична гра як один із методів активного навчання Тягнирядно Є. В.	100
Корекція тривожності та страхів, викликаних війною, у дітей з порушеннями інтелектуального розвитку з використанням прийомів арт-терапії Федоренко М. М.	104
Комунікативна компетентність корекційного педагога Фурман О. Ф.	106
Культура мовлення педагога і шляхи її вдосконалення Шостак О. О.	109

КОМУНІКАТИВНО-МОВЛЕННЄВИЙ ОНТОГЕНЕЗ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ З ЦЕРЕБРАЛЬНИМ ПАРАЛІЧЕМ

Синиця А. О.

*старший викладач кафедри прикладної психології та логопедії
Бердянський державний педагогічний університет
м. Бердянськ, Запорізька область, Україна,
аспірант кафедри логопедії та логопсихології
Український державний університет імені М. М. Драгоманова
м. Київ, Україна*

Комунікативно-мовленнєвий розвиток дітей раннього віку з церебральним паралічем (далі – ЦП) залишається однією з найбільш складно вирішуваних проблем сучасного наукового простору України.

Офіційні статистичні дані щодо чисельності дітей раннього віку з порушеним розвитком та ризиком виникнення порушень в Україні відсутні. Проте, згідно даних медичної статистики в Україні протягом останнього десятиріччя спостерігається суттєве збільшення дітей з неврологічною патологією, більше того за 2022 рік суттєво збільшилась кількість передчасно народжених дітей [1]. Можемо передбачити, що відповідно збільшується кількість дітей раннього віку з ЦП та/або ризиком виникнення даного порушення.

Дитячий церебральний параліч – поліетіологічне захворювання центральної нервової системи, що виникає у результаті ураження у період перенатального, інтранатального, постнатального періоду, або у наслідок порушення розвитку головного мозку. Негативний вплив факторів різного походження на головний мозок визначають унікальність поєднання рухових та сенсорних розладів, серед яких порушення мовлення [2, с. 25–29]. Діти раннього віку з церебральним паралічем є об'єктом міжгалузевих досліджень, так як представляють групу дітей із коморбідними та складноієрархованими порушеннями розвитку.

Вивчення комунікативно-мовленнєвої діяльності дітей раннього віку з ЦП відбувається у наукових пошуках не лише логопедії. Згідно, ґрунтовного аналізу існуючих підходів організації корекційно-розвиткової роботи з дітьми раннього віку з ЦП можемо стверджувати, що сьогодні у цьому питанні залишаються не реалізовані аспекти трансдисциплінарного ієрархічного впливу на розвиток такої дитини.

Значна кількість наукових праць різних поколінь присвячена питанням етіопатогенезу, симптоматики, механізмів, структури рухових й супутніх розладів та пошуку ефективних технологій абілітації, реабілітації та методів лікування дитячого церебрального

паралічу (В. Козьявкін, І. Підкоритов, О. Корнев, В. Мартинюк, W. Wilson). Надзвичайно важливими серед проблем фізичного, психічного розвитку, представники зарубіжних та пострадянських наукових шкіл (Л. Бадалян, Н. Винарська, Е. Данілавічуте, В. Козьявкін, В. Мартинюк, О. Мاستюкова, Н. Пахомова, О. Приходько, К. Семенова, В. Тарасун та ін.) у дітей з ЦП визначають ще й мовленнєві порушення. Особливості порушень мовлення та ступінь їх прояву в дітей з церебральним паралічем, у першу чергу, залежить від локалізації та тяжкості уражень мозку. В основі порушень мовлення при церебральному паралічі лежить не лише ураження визначених структур мозку, але і більш пізні форми або недорозвиток тих відділів кори головного мозку, які забезпечують психофізичну та мовленнєву діяльність. Спеціалісти в галузі вивчення мовленнєвих патологій при церебральному паралічі О. Архіпова, В. Галущенко, А. Голуб, С. Конопляста, О. Корнев, І. Левченко, О. Мاستюкова, Н. Манько, Н. Пахомова, В. Тищенко, М. Шеремет та ін. зазначають складність та тяжкість мовленнєвих порушень з перших днів життя такої дитини, що є небезпечним для майбутнього такої дитини. Згідно зарубіжних досліджень психомовленнєвого розвитку немовлят, комунікативно-мовленнєва діяльність починає формуватися вже з трьох місячного віку (О. Корнев, J. Bruner, H. Clark, E. Clark), діти раннього віку з ЦП мають вже труднощі у цей період [2; 3; 4; 5].

Раннє дитинство дітей з церебральним паралічем має широкий спектр особливостей, що пов'язані з неповторністю, значущістю цього віку, а також специфічністю розвитку таких дітей. Сьогодні в Україні стоїть гостра проблема дослідження особливостей комунікативно-мовленнєвого онтогенезу та створення трансдисциплінарної системи логокорекційної роботи, логопедичного супроводу цих дітей.

Для більш глибокого розуміння особливостей комунікативно-мовленнєвого онтогенезу дітей раннього віку з ЦП, використовуємо запропоновану О. Корневим «функціональну систему мови та мовлення» (далі ФСММ). Автор суттєву увагу звертає на формування передумов мовленнєвої – компетентності, що розпочинається з перших днів життя дитини, показником чого є розвиток та формування комунікативно-мовленнєвої діяльності. Основними компонентами комунікативно-мовленнєвої діяльності дітей раннього віку, що впливають на формування ФСММ є потреба немовляти у емоційному спілкуванні, домовленнєва активність, мовленнєве середовище [6, с. 74–76].

Доцільним, вважаємо розглянути онтогенез комунікативно-мовленнєвої діяльності дітей раннього віку з ЦП з позиції сучасного міждисциплінарного підходу формування мовленнєвої компетентності. Згідно досліджень О. Корнева, до десятимісячного віку відбувається

формування домовленнєвого базису комунікативно-мовленнєвої діяльності. Комунікативно-мовленнєвий онтогенез, за даними дослідження автор поділяє на декілька етапів. Перший етап – *ініціальний (10-18місяців)*. У цей період відбувається засвоєння простих навичок мовленнєвого спілкування за допомогою простих елементарних, неструктурованих фраз – голофраз. Другий етап – *ранній (18–30 місяців)*, дитина розпочинає формувати мовленнєву систему, долаючи підсистеми мовленнєвих засобів та удосконалює навички мовленнєвого спілкування. Третій етап – *середній (30 місяців – 6 років)*, завершення формування мовленнєвої діяльності та комунікативно-мовленнєвої компетентності. На даному етапі розпочинається формування метамовленнєвих навичок.

Врахування наукових даних О. Корнева, щодо розвитку комунікативно-мовленнєвої діяльності та становлення ФСММ, дає можливість по новому розглянути особливості комунікативно-мовленнєвого онтогенезу дітей раннього віку з ЦП. А також врахувати ці особливості при організації трансдисциплінарної логокорекційної роботи з дітьми раннього віку з ЦП. Більш детально особливості комунікативно-мовленнєвого онтогенезу дітей раннього віку з церебральним паралічем розглянемо у наступних публікаціях.

Література:

1. Державна служба статистики України. Методологічні положення Державного статистичного спостереження «Чисельність та природний рух населення»: наказ Державної служби статистики 31.05.2022 року № 126 (зі змінами, затвердженими наказом Державної служби статистики 28.12.2022 р. № 420). 49 с. URL: https://ukrstat.gov.ua/norm_doc/2022/126/126

2. Мартинюк В. Ю., Зінченко С. М. Мінімальна мозкова дисфункція : навчальний посібник. Київ : Інтермед, 2011. 167 с.

3. Козьявкін В.И., Шестопалова Л.Ф., Подкорытов В.С. Детские церебральные параличи. Медико-психологические проблемы. Львів : НВФ «Укр. технології», 2014. 142 с.

4. Конопляста С.Ю., Синиця А.О. Сучасний стан логопедичного супроводу дітей раннього віку з церебральним паралічем та їх батьків як запоруки успішної соціалізації. *Науковий часопис НПУ ім. М.П.Драгоманова*. Випуск 37. *Корекційна педагогіка та спеціальна психологія* : Зб. наукових праць. К. : НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2019. С. 63–72.

5. Конопляста С. Ю., Сак Т. В. Логопсихологія / за ред. М. К. Шеремет. Київ : Знання, 2010. 293 с.

6. Корнев А. Н. Основы логопатологии детского возраста: клинические и психологические аспекты. Санкт-Петербург : Речь, 2006. 380 с.

ПРИНЦИПИ ТА КОМПОНЕНТИ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Сойчук Р. Л.

*доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки початкової, інклюзивної та вищої освіти
Рівненський державний гуманітарний університет
м. Рівне, Україна*

Інклюзія є одним із пріоритетів освітніх реформ в умовах сьогодення. Це стратегія та процес, що дозволяє особистості бути залученою до суспільства. Відтак інклюзивна освіта передбачає створення освітнього середовища, яке відповідає потребам і здібностям кожної дитини попри її особливості [1].

Реалізація означеного потребує нагального вдосконалення законодавчої бази, покращення фінансування, створення сприятливого освітнього середовища й належної матеріально-технічної бази, методичного та кадрового забезпечення.

Освітнє середовище трактується як сукупність природних, фізичних і соціальних факторів, які впливають на формування особистості учня, його творчий розвиток, що сприяє встановленню міжсуб'єктної взаємодії та комунікації в освітньо-виховному процесі, створює умови для комфортного життя здобувачів знань у закладі освіти та за його межами [2].

Формування інклюзивного освітнього середовища повинно ґрунтуватися на дотриманні загального принципу, що унеможливорює будь-яку дискримінацію, передбачає доступність освіти в її пристосуванні до різних потреб усіх школярів. Водночас створюються особливі умови для навчання й доступу до освіти учням з особливими освітніми потребами.

Окрім вищезазначеного інклюзивне освітнє середовище має будуватися на інтегральній єдності принципів і загальнодидактичних, й інклюзивної освіти, як-то: цінність кожної особистості та її право на освіту й вибір форми навчання; «особливості учня» є стимулом до навчання, каталізатором його всебічного розвитку; єдність освітнього